

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 41 (1927)

Artikel: Adam da Chamues-ch : epos in 6 chaunts
Autor: Grand, Florian
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-198537>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 11.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

ADAM DA CHAMUES-CH

EPOS IN 6 CHAUNTS

da Florian Grand.

Ein Vogel ist aufgefliegen,
Lasst seh'n, wo er sich niedersezt.
Uhland.

I. CHAUNT.

Sur la pizza vers l'orient compera già l'alba
E deresa sa sblecha glüsch sur tuot la vschinauncha,
Auncha inviluppada d'ün mer immens da tschiera.
Ma nell'otezza suraint il tschêl da cristal chi as stenda
Sur Chamues-ch, la paschaivla vschinauncha indrumanzeda, 5
Annunziescha ün di da bellezza incomparabla.
Nels contuorns e nel god bainbod la vita as sdasda.
In sieu gnieu il merl oz'il cho; ma danövmaing cupida.
Pür stand sü squalattand sias elas as sdasd'el totelmaing,
Prova il prüm sia flöta, ma be suot vusch, sainz'as mover, 10
Intunand allura sia chanzun inchantanta.
Suot la pensla las randulinas badaintan lur pitschens,
Pevlan quels amuraivelmaing e baderlan insembl.
Sün il tet ils paschaivels culombs fand charezzas as scuttan
Vers da püra amur. In quella istanza rimbomban 15
Giò dal clucher ils sains insembl della vschinauncha.
Quels dels contuorns respuondan dalun in dutsch'armonia.
Hoz ais festa granda, ch'ün celebresch'in memoria
Sencha dell'erecziun dell'antica baselgia locala,
Hoz, ch'ais güst il tschientevel anniversari del taimpel. 20

Quaunta benedicziun sortit da quaista baselgia
 Per la vschinauncha d'ürant ün secul in grand'abundaunza!
 Ed a quaunts, chi posan in nos sunteri, portet'la
 Dutsch cuffort e sprauza sublima in lur sofferenzas!
 Degna ais ella bain, ch'ün la tegna in grata memoria, 25
 Quaist il motiv da taunt'affecziun, allegria e festa.

Duonnas ed homens vaun alla messa della mattina
 E retuornan concilios cun se stess e cul Segner.
 Dals chamins in vschinauncha ascenda granda fümura:
 Las masseras sun già fatschededas a preparar la cruschina. 30
 Bod il solagl eir raiva in pumpa sur our las muntagnas,
 Ed ün mer da splendor inuonda l'intera contreda.
 Uossa in chesa bain tuot ais in pè; aviertas las portas,
 Sorta da quellas la gliud plaun sieu in vstieus da gala.
 Giò per la via spassegian digià bratschedas da giuvnas 35
 Cun lur schoccas d's-charlatta, corsets da vlüd e da saida,
 Richamos cun fil d'argent e culaunas dad ambra,
 Vi del culöz murinellas e manazins allas mangias,
 Fiblas d'argent in lur finas e zuond graziusas s-charpinas.
 — Prontas per la processiuin piglieda in vista — 40
 Ellas inscuntran gruppas da giuven, portand chotschas cuortas,
 Fattas da pel d'chamuotsch e guarnidas cun gust dallas mammas.
 Per ün momaint as ferman giuven e giuven insembel,
 As tentand e fand spass e giand bainbod per lur streda.

Sün il baunch davaunt chesa as tschainta la giuvna Ingliana, 45
 Figlia dad Adam, il chalger e cuvih d'la vschinauncha,
 Cun sieu charischem spus, Fadri, il giuven affabel,
 Observand quaunt spert, cha las vias as populeschan.
 — Il Fadri eira figl d'üna brava famigl'indigena.
 Già da giuvenet eir'el ieu, appain'our da scoula, a Vnescha, 50
 Arcumando ad Adam, chi eira lò quella vouta,
 E da lander nò derivaiva lur grand'amicizia. —
 Mez absainta Ingliana nun discuorra ünguotta,
 Guarda fiss pel muond aint, nun vezza la fuolla del pövel.
 „Di'm, o ma chera, o di'm, a che pensast tü uossa, tuot müttä.“ 55
 Disch l'amuraivel giuven, „nun t'interessa la festa?“
 „A nossa nozza m'impais eu, a festa pü simpla cu quaista,

Ma tuottüna sarò'la na main allegraiv'ed intima,
 Do'la dalun per resposta, „preschaint am ais hoz ed adüna
 Quel ventüraivel di sün Alvra, cha nus ans chattettans.“ 60
 El la piglia pel maun, il squitschand a sieu cour amuraivel,
 E la guarda nels ögls, chi glüschivan d'amur infinita.
 „Eau m'algord,“ disch el, „da quel di da granda ventüra,
 La beadentscha da quel momaint resaint eau aunch'uossa.
 Güst alla fin del mais Lügl eira que, cha nus ans rendettans 65
 Cun cumpagns e cumpagnas insembel ad alp ad insüras.
 L'oreira bella e choda e peida avaians avuonda
 Da'ns divertir. Uschè passantettans uras ed uras
 Cun chanter e giover e suter infin alla saira.
 Tü, mia chera, eirast il prüm püttost reserveda; 70
 Ma cumanzand a suter e giover d'vantettast pü viva.
 E cur ch'eau giaiva per üna sotunza, am gnivast incunter,
 Ed uschè sutaivans nus duos adüna insembel.“
 „Schi,“ disch ella, „ed ans mettand in viedi vers chesa,
 Am pigliettast a bratschas e'm cumpagnettast tres oura. 75
 La cumpagnia da gust marchaiva giò per la spuonda.
 Nus rallentand a bella posta als seguitaivans.
 Aunz cu river alla Punt ans fermettans a fer üna posa,
 Ed ans tschantettans per terra insembel ün dasper l'oter.
 Cò am pigliettast pel maun ed am dschettast: „Chera Inglina, 80
 Già da lung temp am squitscha sül cour ün grand pais ed
 am puondscha.
 Am confider a te voless eau cun granda premura.
 Suos-ch eau fer que güst uossa ed am voust tü permettre?“
 Eau replichet: „Pür evra tieu cour ed a me pür confida't.“
 „Craja'm, eau t'am ed at bram cheramaing per ma spusa diletta,“ 85
 Dschettast, spettand ma resposta cun üna tscherta anguoscha.
 Üna chalur am schuret dandettamaing sur ma fatscha.“
 „Tü,“ remarch'el l'interrumpand, „restettast tuot mütta
 E pozzettast tieu cho sün mieu cour. E que'm füt avuonda!
 Üna stena branclada, ün bütsch sigilettan la lia.“ 90
 „Nus stettans sü allura,“ repiglia l'ameda Inglina,
 „E festinand e beos passettans giò per la via,
 Giand dalun tar mieu bap in nossa prüveda stüvetta.
 Quel, ans vzand a bratschettas, as müravgliet d'la comparsa.
 Eau nun dschet oter cu ,cher bap' e'm büttet in sa bratscha. 95

Cun ün lung, eloquent discuors dumandettast sa figlia.
 El allura, svesc fortüno da'm vair fortüneda,
 Nun fet lungias e dschet: „Vus essas duos bravas persunas;
 Scha's vulais bain, schi's pigliè's e cha'l Segner as detta ventüra!“
 Cun quaists plets la müsted füt bell'e ratificheda. 100
 Ah, cha ma buna mamma chera avess survivieu
 Quaista müsted fortüneda, ma ella pos'in sunteri!“
 Uossa il pêr, nudand uschè nella dutsch'algordaunza,
 Chi reflettaiv'in lur cours beadentscha intim'e sublima,
 Saglia sü e's renda in prescha eir el sülla piazza. 105

Adam, il bap, intaunt eir'in grandas fatschendas da festa.
 L'eira ün hom populer e bain vis in tuot la vschinauncha;
 Ün al laschaiva gugent il cumand e seguiv'a sieus uordens.
 L'experiencia al ester l'avaiva fat indschignaivel
 Ed expert; sieu cussagl eir a tuot accet e bramabel. 110
 Già da mat, appaina creschieu, eir'el ieu a Vnescha
 In cumpagnia d'Engiadinai suainter l'üsaunza
 Da quella vouta. Glivro ch'el avet il lung giarsunedi,
 Al concedit il patrun bainbod üna plazz'adatteda.
 Sia abilited ed assuidited instancabla 115
 Al procurettan cul ir del temp üna bella sustaunza.
 Ma quell'increschentüna, chi vi e pü'l turmentaiva,
 Al sforzet dandettamaing da's render a chesa.
 Sieu fagot füt bod fat e dalum as partit el allura.
 Repatrio fabbrichet el cul temp sia chesa prüveda, 120
 As dedichand a sieu mistèr. Si'intelligenza
 Accumpagneda d'ün bun character bainbod füt palaisa.
 Ün l'affidet gugent ils uffizis della vschinauncha.
 Hoz resentiv'el la dignited d'avuo da baselgia
 E cha ad el incombba l'accoglientscha dels esters. 125
 El sortit da sa porta in prescha, passand gio per via
 Vers la Punt, inu'arrivaiva glied be scu muos-chas,
 Nò da Bever, da Zuoz, da Valsuot e sur Alvra:
 Spirituels e bgers fidels da lur parochia,
 Muonchas e muonchs ed esters prelats cun ornats da bellezzas, 130
 Mê auncha vis e mê neir purtos in noss'Engiadina.

Adam as disempegnet in disinvolta maniera
 Dall'incombenza, accompagnand ils giasts in baselgia.
 Lò la processiun füt dad Adam bod arrandscheda
 Tuot suainter las veglias üsaunzas della baselgia. 135
 Ella sortit dal taimpel solennamaing ed in uorden,
 Giand giò per via infin ourasom Madulain, per as volver
 E returner per l'istessa via darcho in baselgia.
 E cussü nel chastè il chastlaun, turmanto dalla guotta,
 La seguitaiva da noscha vöglija, stand alla fnestra, 140
 Il cour plain d'invilg' e noschdet. Ma üngün nu'l det bada.

Be dasper Chamues-ch s'udit ün spettacul penibel.
 Our dalla Val Chamuera ardainta gnivan chatscheders,
 Tumultuand e güvland e fand strepits scu narramainta.
 Gebhard, il prüm satellit del chastlaun, condüaiv'üna rotscha 145
 Da satellists, tuots insembel scu lur patrun execrabels.
 Cha üngün del chastè nun avaiv'assistieu alla festa,
 Eira al pövel per se già ün s-chandel imperdunabel;
 Taunt pü abominabel l'eir allur'il spettacul.
 Els vulaivan brutelmaing a posta guaster tuot la fesfa, 150
 As mettand sü davaunt scu sfruntos, impedind il passagi.
 Ed allura fand spass indezaints, tizchaivan las mattas,
 Dschand da gnir cun els a suter sül prô della faira.
 E pü obscen il spass e pü grand l'applaus d'la marmaglia.
 L'indegnaziun del pövel eir'uossa al cuolm per erumper. 155
 S'inacordschand il Gebhard del prieveil, chi cò l'imnatschaiva,
 Schi chattet el uossa per bön, da's fer our dalla puolvra
 Cun sieus cumpagns, e tuots insembel sparittan in prescha.
 L'uorden füt bod stabilieu ed ün intret in baselgia.
 Lò davaunt sü l'utêr ils anims bain spert as calmettan; 160
 Ma sortind els da quella e challand sia bun'influenza,
 L'indegnaziun revivet, e la spin'in lur cour als pundschaiva;
 Eir la pêsch da lur orma paraiva per saimper sparida.

II. CHAUNT.

Quaist accord dissonant e zuond alarmant, scu'n preludi
 Del conflict immanent, ch'ün stovaiv'aspetter cun sgürezza 165
 E condüaiva directamaing alla fin disastrusa,
 Sconcertet ed inquietet nos Adam totelmaing,
 Ch'el, restand tuot perplex, nun savaiva, inua ch'el 'vaiva
 Sia testa confusa, incapabla da's redscher.
 Impissamaints ominus cun perspectivlas snuaivlas 170
 S'alternaivan in ün contin torturand sa povr'orma.
 Ma plaun plaun ils impissamaints s'remettetan. Cun calma,
 Ponderand el a fuonz la situaziun taunt fatela,
 S'rappreschainta el las imsüras possiblas e sgüras,
 Per as defender e rumper la forza dell'ingüstia. 175

Inaquella s'avrit l'üsich d'stüva e comparittan
 Chantunais cun Fadri in grand fatschögn e premura.
 „Cher cumper,“ cumanzet il seguond cuvih d'la vschinauncha,
 „S-chüsa'm, sch'eau vegn cun plaunts, dumandand da te assistenja.
 L'an passo, ch'eau eir'instrado cun ün bouv alla faira, 180
 Inscüntret il chastlaun, chi giaiva a spass giò per via.
 Vzand il bel bouv e's fermand, am dschet el cun tschera riainta :
 „Quel am vain güst a dret temp, m'ais accet e zuond bain
 am fo'l commod
 Per bouv grass; pür maina'l sün il chastè e metta'l in stalla.
 Cur ch'eau sarò da retuorn, at darò in bluotta munaida 185
 Tuot que ch'el vela.“ Eau mnet allura il bouv in sa stalla,
 Calculand da survgnir sainza fal ün predsch convenabel.
 Eau spettet lönch cussü, ma'l chastlaun nun as fet pü visibel.
 Cò am dschet il famagl: „Tü spettast hoz per ünguotta.
 Dalla faira quel nun retuorna taunt bod quaista saira, 190
 Vo per tieu fat e tuorna damaun a bunura.“
 Ma neir daspö quella vouta nu'm det el niauncha ün bluozcher.
 L'oter di, ziev'ün an, provet eau cun stainta dad etscher.
 El m'arvschet bruscamaing blastemmand e'm trattet cun
 imnatschas.
 Taunt m'ais cler, voluntariamaing nun evrel la buorsa. 195
 Nun il podess ün sforzer, plandschand al ovais-ch sainza grazia ?“

„Eau ponderaiva güst uossa, cu cha'ns podessans defender
 Dall'ingüstia, chi regna uossa in tuot l'Engiadina,“
 Dschet il vegl Adam, „cun taunt stüdger am rump bod la testa,
 Da recuorrer a nos uvais-ch nun am pera cussgliabel, 200
 Per nun s'expuoner brich ad üna probabla vendetta
 Del chastlaun e fer tia chosa pèra da prüma.
 Sajast persvas, cha quel del sgür at fess üna süll'otra,
 Che cha'l uvais-ch ans serviss, nun savains affatta ünguotta.
 Gia dalönch spettaivans, ch'el intervgniss üna vouta. 205
 Forsa cha el nun so novas da que, chi uossa succeda
 In Engiadina e neir dels fats del chastlaun intrattabel,
 Ed interlascha perque d'intervgnir a nossa defaisa.
 Forsa ch'el ho eir bgers fiers in fö in si'ugas-chia
 Ed al mauncha il temp per quaistas fatschendas lontaunas, 210
 Fat ais bain sgür, cha el tolerescha las scelerattezzas
 Insuportablas ed incompatiblas cun il bun uorden,
 Ma pü probabel ais el ün hom indolent, püttost debel,
 Svessa sclev da sieu chastlaun, e temma da perder
 Sias gabellas e deschmas e nun dumanda bger zieva, 215
 Sch'ellas sun eir da bun congüst o pür rapinedas.
 Dal uvais-ch nun spetter dimena ünguotta da vaglia.
 Eau nun savess in vardet, a che tütpodessast resolvèr.
 L'unica ais, da sperer, cha'l temp ünzacura as megl'dra.“
 „O, be spranz' am poust der, ma quella nun impla ma buorsa,“ 220
 Dschet scuforto il cumper, „ma munaida ais persa dimena!“
 Che disgrazcha terribla per me e ma povra famiglia!“

Spert s'avanzet intaunt il farrer cun grand'impazienza,
 El cumanzet: „ma que, cha'l chastlaun fet a me ais affatta
 Ün delict execrabel, mê vis in noss'Engiadina. 225
 Samda passed' observet in mieu prô lavuraints, chi smanaiavan.
 Eau cuor oura e'ls interpellesch: „Che fais vus acquia?
 Quaista parzella ais mia! Ma ün am do per risposta:
 Vus as fallais! quaist terrain appertegna a noss'ugas-chia
 Fin ourasom. Eau'ls vögl musser tuot ils terms, ma fatelmaing 230
 Sun quels sparieus. Be d'incuort ils avai'v'eu viss sper la puntschella.
 Cuor al chasté e reclam al chastlaun cun tuott'energia.
 Scu furibund, saglind sü am muoss'el ils puogns ed am sbregia:
 „Impertinent! Da quaista roba m'imbüttast in fatscha,

Scu sch'eu'vess strat oura ils terms involand la parzella. 235
 Per tia fosa achüs'at darò la pain'adequata.
 Desch ans preschun, il pü poch survgnirost per quaist'arditezza.
 Mortificho, spavento fügit eau spert our da porta."
 „Ais que possibel in noss'Engiadina!“ Adam exclama,
 „Translocher terms ais ün fat criminel suot paina severa. 240
 Quia füss uossa l'uvais-ch sainza dubi la dretta istanza,
 Ma l'uvais-ch ais interesse, e perque incompatibel.
 L'interesse nun po trer sentenza in propria causa.
 Tü podessast eir gnir in ün bel tapin sainza cuolpa.
 Memma prievlusa füss la fatschenda, laschain pür da
 plaundscher!“ 245
 Uoss'il farrer, restand tuot perplex, nun savet che respuonder:

Co eir ün oter convschin stet sü, cumanzand uoss'a plaundscher.
 „Essans nus propi sclevs tuots insembel, ch'ün ans bannescha
 Alla lavur pel chastlaun? Cun sa giaisch'l'aus innatsch el affatta,
 Sch'ün retarda dad ir. Nun füssans in dret d'ans oppuoner?“ 250
 „Schi, appuona't pür tü, scha tü voust sager sia giaischla,“
 Respundet il vegl, acciò ch'el resainta tuot l'impotenza

Our d'ün chantun s'fet udir üna vusch pchadusa e debla
 D'ün vegliet da Brail attristo, il quèl scuffondaiva:
 „Scha's almantais della vita, nun s'vögl eau blasmer, l'ais
 bain trista. 255
 Ma tuottün'am dumand: „Perche tuot quaist'almantaunza e
 Per ünguott'oter cu roba be da quaist muond, passagera,
 Roba chi's lascha cumprer e vender e chi ais vnela?
 Ma laschè'm eir a me il pled, chi he pers mia figlia.
 Vitupereda dal fos tiraun nun volaivla pü viver 260
 E's najantet nellas uondas del En da püra verguogna.
 Chi mi la renda, chi am cufforta in tuot il cordöli?“
 „Mieu cher hom, vos dan, melavita, ais irreparabel;
 Que inclegiais vus taunt bain cu nus oters e pü cu avuonda.
 Ma che stains qui quintand ils singuls cas, chi arrivian. 265
 Generela e manifesta ais la misiergia.
 Zuond üngün da nos pövel nun po dir, ch'el la scampa.
 Bsögn avessans d'ün mez, chi colpiss la risch da medemma.
 Ed ans spendress per adüna da noss oppressur diabolic.
 Eau sun persvas decisamaing ch'ünguotta nun güda, 270

Oter, cu propria forza cul bun agüd del cher Segner.
 Ma che forz' ho il singul? Quel nun drizz'oura ünguotta.
 El marmuogna bainschi, ma fo be puogns in giloffa.
 Tuot il mel ais appunta quel, ch'el s'impaisa adüna
 Be a se stess' nun bada a que chi puondscha ils oters. 275
 Que chi ans mauncha ais l'uniun, chi prodüa la forza,
 Be memma facil s'adüsa il pövel a tirannia,
 Invetered' ed erteda, crajand cha stögl esser uschea.
 Ed ils tirauns, as fidand a lur forz' e chastels, and profittan.
 La liberted nun ais be ün dun da tschêl, la voul esser 280
 Svess congüsteda; pü dür il combat e pü stabla sarò'la,
 Auncha avains d'adüser nos pövel a quaista idea,
 La propagand, ch'el vezza la mira e tenda a quella,
 Ils resoluts contadins da Sviz, Suotsilvania ed Uri,
 Scu ch'ün ans quinta, savettan, cu as güder e spedittan 285
 Tuot lur tirauns sur our ils confins, sfrattamand lur fortezzas,
 Be quaist möd radical chi colpescha l'autur d'la misiergia
 Ans po salver per tuot l'avegnir da sgüra ruina.
 Hartmann, l'uvais-ch, admettain, posseda tscherts drets, sainza dubi,
 Saja basos sün pergaminas a me incontschaintas, 290
 Saja eir be sün veglias üsaunzas inveteredas,
 Forsa affat sün abüs, introdüts cun finezz' ed astuzzia.
 Nun importa! Quels reguardan la giudicatura,
 Ch'ün nun contesta, e las deschmas eir ed otras gabellas,
 Ch'ün ho pajo in pazienza. Il pövel nun as oppuona 295
 A tuot que chi ais güst, ma pretenda eir, ch'el nun vegna
 Schicano ed oppress dal patrun, ma cha quel il protegia
 In sieus bsögns cun bunted e bainvuglientscha e premura
 Scu cha l'uvais-ch comporta l'agir del chastlaun nun as po pü
 Tolerer. Il chastlaun ans tratta da sclevs, ünguott'oter 300
 Chi nun hegian affatt' üngüns drets, cu quel della tomba
 Quaist stu glivrer! A nun comportains mê pü tirannia!
 La liberted volains congüster; püttost preferins la
 Mort combattand fidelmaing, cu viver in sclaveria."
 Tuots l'applaudittan freneticamaing, resentind lur curaschi. 305

Be il nuder, contschaint per sia extrema prudenza
 Al dumandet: „Avais pondero bain bain tuot il prievevel
 Dell'intrapraisa cunter la forz' e'l chastè formidabel?“

„Priewel?“ dschet uossa Fadri, irritato da quaista surpraisa,
 „Haun ils confederos dumando a lur temp ziev'il priewel, 310
 Aunz cu cumbatter cunter divers tirauns cun curaschi,
 Tuots bain protets da püss chastels e cunter la chesa
 d'Austria? Da titubanzia nun ans laschain nus surprendre.
 Priewel? Pü grand ch'el ais, taunt pü granda noss'energia,
 Taunt pü dutsch e pü prezios sarò eir il premi. 315
 Pür inavaunt cun curaschi e nossa saró la victoria.“

Adam al segundet: Radschun hest bain, mieu dschender.
 Nun t'agiter però, scha'l nudêr raccumanda prudenza.
 Tuots essans già d'accord, schi tuots ün corp ed ün'orma.
 Uossa pür iz in vschinauncha a fer propaganda 320
 Per noss'idea. Sun sgür, cha tuot seguitesch'a mieus uordens.
 Eau intaunt vögl disponer tuot il möd da proceder,
 E's clamerò, scumbod ch'l momaint propizi s'preschainta.“
 Els partittan entusiasmos per l'indipendenza,
 Pronts eiran els, da's sacrificher per la patria chera, 325
 E spettaivan cun bram' il momaint, cha Adam ils clama.

III. CHAUNT

Il chastlaun da Guardaval solaiva qualvoutas
 Visiter il cuvih, saviand cha quel dominaiva
 Tuot la vschinauncha bger pü chüntsch, cu el stess be cun stainta.
 Ignorer nun pudaiv'el ün hom da tel'influenza. 330
 El vulaiva rester cun quel scha possibel in bunas
 Ed as cussglaiva cun el bain gugent, avai' eir la sprauza,
 In quel möd da'l interesser per sias fatschendas.
 Cha il pövel tardaiva s'trattand da pajer las gabellas,
 L'inquiettaiva zuond ed uschè bramaiv'el cha Adam 335
 L'assistess, üsand sün quel sa grand'influenza.
 Il trattand adüna cun gentilezza, craiaiv'el,
 Da'l captiver plaun plaun scu amih bod inseparabel,
 Chi l'assistess, dappertuot a domesticher la plebaglia.
 Il misfident cuvih l'avaiva inclet e tscherchaiva, 340

D'and profiter pü possibel, eruind uschè sias miras,
 Per as regler lozieva nel bsögn urgent üna vouta,
 Na sainz'al der qualche tschegn, cur ch'el giaiva suroura las lattas.
 Badentand inavaunt il chastlaun e'l ninand in sgürezza
 As guadagnaiva temp, ed Adam da quel profitaiva — 345
 El intraiva perque nel discuors cun finta premura,
 Sainz'as fider del tiraun e staiva adüna all'erta.

Cognuschand l'utschè e sas inclinaziuns taunt impüras,
 Manifestedas in tuot la valleda pü d'üna vouta,
 Nun al laschet el l'occasiun, da vair sia figlia. 350
 Cur cha'l chastlaun avisaiv' üna visita, la tramettaiv'el
 Tar ün paraint, infin cha'l prieveel eira svanieu.
 Il chastlaun l'avaiva visa be da mattetta
 Auncha da pocha parada, per el d'üngün'importanza.
 Pür alla processiuin la det ell' in ögl, scu creschida, 355
 Cun sa bella preschentsch' e statura scu ün bel aungel.
 E daspö la vzaiv' el mincha not in sieus sömmis,
 L'inquietand e sdasdand in si'orma brama perversa.
 Hoz la vulava el vair in sa chesa da fatscha a fatscha.
 E's resolvet da la fer üna visita all'improvista, 360
 Culla s-chüsa, d'avair da discuorrer cun Adam a chesa.
 Per l'aviser nun eira pü temp ed uschè s'instradet el
 Vers Chamues-ch a chavagl. — In sa stüva staiva Inglina,
 Fatschendeda intaunt alla fnestra da qualche cussanda.
 Cu s'instupit'la, vzand arriver ün chavagl davaunt porta 365
 Ed a smunter il chastlaun; d'anguoscha nun suos-chla as mouver
 Da's inchürer dal chastlaun l'avaiva il bap admonida.
 E güst uoss'arrivaiv'il melspiert aint da port'in persuna,
 Nell'absenza del bap, ed ella resteda suletta!
 Che interpreter per nu'l inscuntrere, serrer sia porta? 370
 Que la paraiv'ün affrunt tremend, chi dumanda vendetta.
 Cò nun restaiva bger oter, cu ch'ell'al giaja incunter.
 Il salüdand gentilmaing l'invidet'la d'intrer aint in stüva,
 Ed intaunt ella mnet il chavagl e'l liet in sa stalla.
 As lamentand il chastlaun dalla sait, l'offrit'üna stozza 375
 D'vin da Vuclina, ch'ell'al portet cun tuotta prontezza.
 E tschanto davous maisa el il bavet cun arsaja;
 Üna seguonda, ch'ell'al spordschet, sparit in sa gula.

„Ais tieu bap a chesa?“ füt sia prüma dumanda,
 „Na, l'ais our illa preda,“ dschet Inglina tuot smorta. 380
 „Meglder uschè,“ s'impiset il chastlaun, cuntaint d'la risposta.
 „Chera Inglina,“ recumanzet el, „cu'm smüravagl eau,
 Hoz da tia creschentscha; pochs ans fo eirast auncha
 Ünna mattetta inconsiderabla, da pocha preschentscha,
 Ed al di d'hoz hest tü gia'na statura granda superbia, 385
 Scu taglied' our dal marmel; tuot inchanto rest eau uossa
 Da tieu bel cho, orno d'üna splendida, richa chavlera.
 E che'n ün fö splendura eir our da tieus ögls da parmuoglias!“
 „O, ch'El glivra, signur, plaschantinas nun am eau zuond bricha,“
 As permettet la giuvna Inglina dalun da respuonder. 390
 „Lascha, ch'eau't dia, ma giunfra, ch'admir ta brillianta bellezza.“
 Tuot indigneda Inglina s'volvet, spiunand our da fnestra,
 Scha sieu bap capitess, la salvand da taunta anguoscha.
 „Cur ch'eu at vzet l'oter di nella procession, am paraivast
 Ünna regina intraunter las giuvnas,“ la dschet el allura, 395
 „Cun tieu costüm richamò e brilliand scu da peidras glüschantas,
 Ma scu chi pera, nun'vaivast tü üngüna culauna
 D'ambra; quell'apartegn'al costüm, cha nun mauncha qualcosa.
 Spetta pür, ch'eau at procur la pü bella, ch'ün chatta a Vnescha.“
 „Eu nun la vögl nimia,“ dschet l'impaziainta Inglina, 400
 „In mieu chaschuot he gia üna bella da mia nona.
 E schapür, schi portess eau bain quella, invezza dad otras.“
 „Schi, urachins nun portast tü neir, pür lascha ch'eau't cumpra
 Quels, scha na oter, dad or, scu chi portan las giunfras pü richas,“
 Agiundschet el, „eau nun dumand zuond brich que ch'els
 cuostan.“ 405
 „Ah“, exclamet'la, „eau'm stramantess da forer mas uraglias;
 L'or ais üna fattüra del diavel, disch nos reverenda,
 E cul dimuni nun vögl avoir comünaunza alchüna.“
 „Taidla'm almain,“ persistit el, „eau't cumpr'üna bella mantilla,
 Scu ch'in citted as vezz'a porter suvenz allas damas.“ 410
 „Basta,“ trunchet'l il discuors, „nun accept, ne clinöz, ne mantillas.“
 „Ais que be modestia, u'm mainast pel nes tü ma chazzra?“
 Mez permalo replichet el, spettand sün sia risposta.
 Ün silenzi penibel intret; tuots duos meditaivan
 Cu as contegner in seguit per arriver a lur scopo. 415
 Interumpand il silenzi, continuet el sa lira:

„Tü am podessast conceder almain üna chosa suletta,
 Crir sül chastè nel costüm, cha tü vaivast il di della festa,
 Ch'èau il poss'admirer daspera, siand m'interessa,
 Forsa chattess eau tuottüna qualchosa da vaglia d'agiundscher. 420
 Lönch nun avessast tü da't fermer e turnessast e chesa.“
 „Quel nun ais mieu; eau l'avaiv'ad imprast,“ replichet la giuvnetta,
 E'l possessur actuel nun dumanda üngünas agiuntas.“
 „Aunch'ün'unica chos'at vulesse eau uossa propuoner,“
 Dschet il chastlaun, „ve sül chastè per ün'eivna u duos; 425
 Da lavurer nun avrost tü cusü affatta ünguotta.
 Forsa, scha't plescha propi. servir qualvoutas a maisa,
 Cha la spaisa am gusta pü bain, cu cul solit servezzan.
 Sun sofferent dalla guotta ed eau patesch lungurella.
 Ta cumpagnia am consoless e'm füss zuond agreabla. 430
 Tü poust avoir da me tuot que, cha tieu cour as giavüscha.“
 Uossa Ingliana as spaventet da quaistas insidias.
 La cognuschaiva avuonda la sort da quella giuvnetta,
 Tratta dad el be d'incuort al chastè cun regals e lusingias,
 Licenzeda allur'amaleda e disonureda. 435
 Dess eir ella subir üna simila sort vergugnusa
 Üna sgrischur la squasset infin al mignogl da si'ossa.
 Uoss'eira ura, ch'ün truncha quaistas insidias d'la vungia.
 As repigliand dall'anguoscha, al dschet'la cun tuott' energia:
 „Sün Sieu chastè eau mè pü nun giarò; che serva discuorrer? 440
 Que ais affata exclus; nossa nozza ais uoss'imminente.
 Che s'impissess mieu spus! Garantir nun vulesse per ünguotta
 Cur ch'el vain irritò, schi ais el incalculabel.
 Eir mieu bap al dess radschun e füss pront al assister.“
 Quaista risposta al det da penser; nun ris-chaiv'el ünguotta? 445
 Ma tuottüna ris-chet el da renover sa dumanda:
 „Ve cun me, eau't pigl sül chavagl, ch'üngün nun's observa.“
 El la pigliet pels mauns, la strand dalun vers la porta,
 Insnuida bragit'la: „Mieu bap,“ e tmand el ch'el vegna,
 La larget el, fügind our da porta in taunta malura, 450
 Ed Ingliana, nudand in sas larmas d'anguoscha spettaiva,
 Cha sieu bap la vegn'in agüd, returnand dalla preda,

Adam rivet, cha'l chastlaun spariva gio per la via.
 Cu's spaventet el, intrand in stüva e vzand sia figlia

Disturbed'e confusa! Che mê podaiiv esser la causa? 455
 Eiran ils leders intros in sa chesa in sia assenza,
 La sculozzand cun innatschas, ch'ell'evra chaschuots e
 s-chantschias?
 Scu our d'ün sömmi clamet'la: „Ais la davent, quella vungia,
 Chi'm vulaiva per forza trer sieus latschs e'm constringer
 Da'l seguiter sül chastè cuntentand a sa brama impüra 460
 Indiavoleda perversa?“ „Schi, l'ais davent per fortuna,“
 Dschet il bap, „uschigliö nun sortiv'el pü da ma chesa.
 Sto pür quietta, ma figlia, Fadri e tieu bap at cussalvan.“
 Uossa eira tuot cler! Gia da lönch suspettaiv'el qualchosa 465
 D'simil. Que eir'il cuntin pisser, chi'l inquietaiva.
 Da's guandager avaiiv'el dispost efficacazas imsüras.
 Scu'n güramaint exclamet el: „Il di del güdizi s'approssma!“
 Ed intaut arrivet eir Fadri, chi gniva da chatscha.
 Cur ch'el udit l'aventüra sgrischaivla, güst arriveda,
 As vulaiv'el der vi, fand strepits da tmair, ch'el s'confuonda. 470
 Sül chastè vulaiva el ir la saira medemma,
 A s-channer il chastlaun sfrunto, sainza grazia alchüna.
 L'avedut Adam, chi tmaiva, ch'el pregüdicha la chosa
 Cun sieu spuizi, l'artgnet dalun cun sa calma prudainta:
 „Stain pür all'erta. cha pos nun avro'l ne uossa, ne zieva. 475
 El tentaro dad obtgnair cun forza que, ch'allas bunas
 Nu'l reuschit. Schi, l'unica ais da fer vossas nozzas
 Sainza retard. Po fer, ch'el as ris-cha perfin da pretender,
 Ch'ün hom liber, independent al ceda la duonna.
 Pos averons nus allura del sgür per uoss' e per saimper. 480

IV. CHAUNT.

Scu ün vil leder eir'il chastlaun fügieu dad Adam,
 Chi cognuschaiva, cu ch'ün faïva vendetta a Vnescha
 Cun il stilet u forza eir be cul curtè da giloffa.
 A quaist prieveel terribel nun as vulet el s'expuoner,
 El, ch'in sa vita mê nun avaiiva chatto resistenza, 485
 Esser costret da renunzier a sieus desideris,
 Eira bain zuond deprimant per sia granda superbia.
 Inobservo eir'el ieu a dormir, as dschenand d'la sconfitta.

Ma irritato e pensand intaunt, cu ch'el la repara.
 La damaun ziev'as sdasdet el, alvand già bod culla glüna. 490
 Tuot il muond al paraiv'a culöz, scu'na mola pesanta.
 Turmanto da progets da vendett'e da brama perversa.
 El fet clamer il factotum, ch'el al cuffort'e'l cussaglia.
 L'impostur satellit comparit in pochias minutas
 Plain compliments e lusingias, simuland sa premura 495
 Granda. „Ho El soffert quaista not darcho dalla guotta,“
 Dschet el, „ch'El spetta, ch'eu'l sfruscha la schnuoglia cun öli
 d'urbeja!“

Ma il chastlaun nun vulava der bada a tuot sias smorfias,
 Al dumandand: „Hest vis la procession della festa?“
 Gebhard as spaventet; el avava noscha conscienza, 500
 S'impissand, cha'l patrun sapcha novas da si'aventüra
 Cun il cortegi e saj' irritato, s'aspettand reprimandas
 Dal uvais-ch. Per fortuna però nun savaiv'el ünguotta.
 „Schi,“ respundet el allura, „l'he visa culs oters insembel.“
 „Che'n üna pompa grandera dad üna pitschna vschinauncha,“ 505
 Continuet il chastlaun, „e quanta glied invideda,
 Chi avro svalischo bod tuot ils murütschs in vschinauncha.
 E che costüms da bellezza ornos d'argent e da perlas,
 Cha las giuvnas portaivan, güst scu tauntas reginas.
 Quanta munaida bütted'our da finestra per granda superbia! 510
 Fest'all'ingranda faun els uschè e be per la gloria.
 Zieva s'almaintan els del grand bsögn e della misiergia,
 Cur ch'ün pretenda dad els, ch'els pejan gabellas e taxas!
 Cun che stainta rabaglian insembel be bagatellas.
 Per ils agnels da Pasqua am faun els spetter fin Tschinquaisma. 515
 Bod ho la nuorsa guasto, bod l'uors u'l luf l'haun maglieda.
 S-chüsas, be s-chüsas am daun els impè da bluotta munaida.
 Eau nun vögl comporter tauntas festas, üna süll'otra.“
 „Ma ch'El permetta,“ replichä Gebhard in submissa maniera.
 „Nu'm contradir, töch d'esan, nun drouv tias tuctas remarchas,“ 520
 Sbuorfl'il chastlaun. „Ch'El s-chüsa, eau 'l rov, e'm lascha
 discuorrer,“

Dschet il trabant „El ais memma bun cun quaista marmaglia,
 Pür ch'El redöbla las taxas ed etscha tuot sainza grazia.
 Ch'els lavuran pür minchadi sün Sia champagna!
 Eir la glied appartegn'al uvais-ch, ed El and dispuona. 525

L'ais il rappreschentant del uvais-ch, üngün nu'l contesta.“
 „Cò hest radschun, uschè dispuonan las pergaminas.
 Bun, cha tü'm rendast attent; a que eau nun m'impissaiva.“
 Admettet il chastlaun, cuntaint da quaista idea.
 „Uossa ils vögl tribuler, ch'els smaunchan via las festas. 530
 Ed a quaist Adam, chi raundscha tuot, vögl musser la creaunza.“

Uossa, müdand il discuors, dumandet darcho il vegl
 pcheder:

„Hest forse vis nella procession la giuvna Ingolina,
 Iffitteda scu üna signura u üna regina?
 Bella ais ella, que stu confesser la naira invilgia.“ 535
 „Cu ch'El am plescha, signur; almain discuorr'el da chosas
 Pü agreablas, cu'ls purs renitents, lur agnels e lur nuorsas.
 Quell'am plesch'eir a me,“ dschet l'oter blassand sia buocha.
 „Plescha!“ sgrignit il patrun, „per te nun ais'la naschida.
 Sapchast pür e t'inguarda bain, uschigliö at lasch pender!“ 540
 „Nun he brich managio uschea, scu cha El forse
 Interpretescha; a que nun m'impais, be per El m'allegraiv'eau,
 Ch'El chattet alla fin ünqualchosa, chi al cuntainta,“
 As corrigit il tschantscheder. „Per El füss quell'üna manna.
 Ch'El s'impaisa be: Ingolina chi'l sfruscha la schnuoglia! 545
 Nun al pera que, ch'El sainta gia uossa las sguozchas.
 Che giodimaint, scha l'Ingolina al legia avaunt qualche vouta
 La chanzun d'las chanzuns plain d'elogis del spus e d'la spusa.
 Sü pel chamin s-chatschess'la uschea la guotta maligna.
 E che delizcha, d'avair intuorn se quaist'affabla persuna, 550
 Chi tuotta di e pustüt eir la not Al fess cumpagnia!
 So'l s'impisser ün oter plaschair pü grand, cu quaist quia?
 Bain per quaist simpel motiv, cha eau per El m'allegraiva.“
 Il chastlaun, inchanto e mez bluord del aspet surmanaivel,
 Ma turmanto eir da dubis, fet l'objecziun motiveda: 555
 „La perspectiva füss bella, sch'la füss eir realisabla.
 He già pruvo e sun sto tar ella svesa in chesa.
 Eau am musset natüralmaing sves pü affabel possibel.
 Eau l'he offert clinöz e tuot que, cha sieu cour as giavüscha.
 Tuot per ünguotta! Ella sbüttet ils regals tuots insembel. 560
 D'acconsentir as ostet'la dalun cun tuott'energia,
 M'imnatschand culs protests del bap e del spus invilgiabel.

L'ais u memm'innozainta u forse eir memma superbia.“
 „Pover signur, nun cugnoscha El brich la natüra d'las femnas?
 Las preziasas s'faun ellas gugent, sperand ch'ün las craja; 565
 Ma pü gugent as laschan persvader, uschè ais lur moda,
 Per zuppanter lur disposiziun, chi arda da brama,“
 Dschet il cinic cumpagn cun snöss ed ün sfrign diabolic.
 „Sch'El spettaiva be auncha ün po, al curriv'la incunter.
 Sü da cho, mieu signur, ch'El prova pür aunch'üna vouta.“ 570
 „Tu. hest bun dir,“ replichet il chastlaun, adün' aunch' in dubi,
 „Dal potent Adam, mez veneziaun, tness eau la vendetta.
 Quel protestand cun tuott'energia füss pront all'assister.
 Hest pondero che cha nus pigliessan a maun a'ns defender?“
 „Adam dschet El? Ma quel mê pü nun's fo temm'e'ns contra,“
 Füt la resposta, „ in cas inventessan qualche fatschenda
 Vaira u fosa per l'intemorir. Da chatter üna tela
 Sgür nun am fess bger fastidi, l'avessans allur'in giloffa.
 Üna fosa denunzia tar nos uvais-ch per exaimpel
 Fess il servezzan, e sculozzo as mettess el in schnuoglias.“ 580
 „Tü avessast radschun, ün rampign qualunque nu't mauncha.
 Quieterost tü eir l'ardit spus, sch'el s'mettess in defaisa?
 Quel gniss our d'sen e füss prievlus in möd incalculabel,
 E sfrattamess tuot insembel, inscenand la revolta,“
 Dschet il vegl tituband, „pisser am fess que avuonda.“ 585
 „Eh, nos chastè cun sas tuors ho ün mür bger pü dür cu sa
 Alla pèra il spedissans davent ouravaunt alla svelta [testa.
 Per qualche mais, ed intaunt füss El patrun della spusa,“
 Al scutet il sfatscho satellit dalun nell'uraglia.
 „Scu ch'ün od'in vschinauncha, ais el in procint da fer nozzas,“ 590
 As repigliet il chastlaun, „che valessan nossas imsüras?“
 „Schi ch'El lascha ch'el spusa, ed in trais eivnas la ced'el
 Bain gugent. Che voul alla fin El da pü cu la femna?“
 Marmugnet il trabant, impaziaint da tauntas dumandas.
 „Da seguond maun nun la vögl, la surlasch'allur' a mieus 595
 A tuotta via la nozza stu gnir per forz'impedida!“ [homens.
 Observet il vegl, „pür scriv'at davous las uraglias.“
 Il satellit stüdet üna pezza e dschet cun grand zeli:
 „Pür ch'El remetta a me la fatschenda e lascha sieus dubis.
 Que nun sarò taunt difficil. Infin damaun già aunz saira 600
 Met eau il spus in fermaunza; la s-chüsa saro bod chatteda.

El, ch'El s'arraundscha a plaschair intaunt sül chastè culla spusa.
 Difficulteds nun avrons nus da tmair affatta üngünas.“
 Ed in quaist möd il frivol rufiaun versaiva il tössi
 Della brama perversa nel cour sensibel d'la bestia, 605
 Guot a guot cun indschign, il ninand intaunt in sgürezza.
 Quel as retgnaiva già al cuolm da taunta algrezcha;
 E taschantos eiran tuots ils pissers alarmants ed ils dubis.
 „Basta“, glivret il vegl pcheder, „a te am vögl eau remetter;
 Scha tü est sgür da tieu fat, schi't dun ma plenipotenza. 610
 Fo tia vöglija sainza resguard, ma maina'm la spusa;
 Uschigliö at retir mia grazia ed at fatsch pender!“

V.

A Chamues-ch darcho s'preparaivan per üna festa.
 Già nel cuors da quell'eivna as celebraiva la nozza
 Da Fadri ed Inglina, e tuot chi eir'in fatschendas 615
 Per quel bel pèr, bainvis e'l dalet da tuot la brajeda.
 Tuot s'allegraiva da'ls vair fortunös e beos per la vita.
 Eir la cuttüra d'intaunt a Sant Gian s'avaiva orneda
 Cun sa stupenda flora per la nozz'imminente.
 Dis da nozza sun saimper dis da rer'allegria' 620
 In vschinaunchas pü pitschnas pustüt, inu'as cognuoscha
 Mincha persuna e tuot chi viva scu üna famiglia.
 Il lündeschdi giaiv'il pèr invidand ils chambriers a sa nozza,
 Dals paraints pü ardaints ed amihs famiglias interas,
 Ün per chesa almain da mincha famiglia contschainta. 625
 Ed in chammi portaivan quels in chesa d'la spusa
 Donativs d'ogni sort pel indriz d'lur economia.
 Ils paraints pü ardaints benestants nun spargnaivan ünguotta.
 Chi portaiv'ün dschambun e chi üna sped'l'u patrina;
 Oters painch e sundscha culleda u roba da maisa, 630
 Bels e nüzzaivels regals. Perdert sün il plat d'la s-chantschia
 Staiva adün'ün buchèl d'vin chod, per fer ün eviva
 Als duos sponsels preschaints. La nozza in chesa d'la spusa
 Eira fixeda sün samda. Fadri s'instradet in muntagna
 Per üna nuorsa grassa per fer l'arost del di zieva. 635
 Venderdi aunz la copulaziun s'rendettan las giuvnas

Nella chesa d'la spus'a fer craunzs per baselgia e chesas.
 Che baderled'e tenteda as sviluppè quella saira!
 Pronts arivettan ils giuvens a fer cumpagnia ad ellas;
 Ed in ün batterd'ögl cumparittan eir ils suneders, 640
 S-chadagnand ün güvlöz tremend da grand'allegria.
 Tuot saglit sü pels artschaiver cun ün „eviv'ìls suneders“.
 Our in suler as formet ün rudè per suter l'allemanda.
 E pür uossa regnaiva allo la vair'allegria.
 Divertimaint predilet füt il sot in tuott'Engiadina. 645
 Mincha giuven currit a piglier allura la sia.
 El la mnaiva intuorn cun slauntsch e grand'eleganza.
 E sutand uschea ils cours sensibels s'avrivan
 A confidenzas intimas, scutedas be nell'uraglia.

Cò in ün trat s'udit ün bragizi inexplichabel. 650
 Cuoura sün via curriva il pövel in granda anguoscha.
 Quatter u tschinch satellits del chastlaun mnaivan güst in fer-
 Il Fadri dell'Inglina, arresto be avaunt nell'alp Brünas. [maunza
 Chi volaiva savair il motiv? Üngün nun savaiva.
 Bod as udiva da frod sülla chatscha, d'invöl d'üna nuorsa, 655
 Eir sch'ün savaiva pür, cha quella eira sa propria.
 Ma'ls satellits nun vulaivan dir oura passand our per via,
 Sainz'as fermer, seguidos d'üna granda fuolla da pövel.
 S'avicinand al chastè la fuoll'as retret alla svelta;
 Ma returnand in vschinauncha la sensaziun s'augmentaiva 660
 Ad ün'otezza extrema, ch'ün da se stess as snuiva.
 Duonnas be larmas, infaunts chi bragivan, chauns chi ürlaivan,
 Homens currind intuorn nun savaivan a che as resolver
 Per as salver. Che scenas da resentida anguoscha,
 Scenas da vaira desperaziun, sainza spranza alchüna, 665
 Scenas dad ir'insaziabla, chi's svöda in sulas imnatschas!
 Ch'ün avess podieu crair, dad esser alla vigilia
 Della revoluziun, chi's s'chadagna scu la boffera
 E s'ragischand trappla suot tuot que chi ho vit'e respira.
 Pü da suter nun eira discuors; ils sutunzs as perdettan 670
 Traunter la fuolla, ed ils suneders fügittan in prescha.
 Adam sulet s'conservet il saung afraid, dschand uossa als homens,
 D'as quietter per nun comprometter lur intrapraisa,
 Già nels dis passos adascus combineda insembel,

La reservand però al momaint adatto e propizi. 675
 El ordinet, ch'els stettan insembel infin a nouv uorden.
 A mezza not al dessian trametter qualchün a l'artschaiver.
 Scu sch'ünguotta nun füss s'quietet l'intera vschinauncha.
 L'intenziun del chastlaun eir'ad Adam dal tuot manifesta, 680
 E ch'el tentess eir da metter our d'peis il prievlus adversari,
 Nun al sfügit e nun füt per el üngüna surpraisa.
 Tuot preschaiva e s'avicinaiva al di del güdizi:
 Hoz u me pü! avaiva que nom, üngüna suspaisa!
 Preoccupo uschea totelmaing da quaista idea, 685
 Ponderaiv'el il möd e las vistas dell'intrapraisa.

Cò capitet auncha tard aint dad üsch il Gebhard cun duos oters,
 Il salüdand in nom del chastlaun cun tuotta maniera,
 Al rapportand il cas arrivo cul Fadri quella saira.
 Il chastlaun as faiva s-chüser, opinand cha la chosa 690
 Nun al pera taunt mel'e sarò bainbod gualiveda.
 Quaist al volaiva el dir, „scu amih“, per ch'el nu's parmela.
 Adam fet finta da l'ignorer scu poch importante.
 Già que eir'üna s'chüsa per vair, cu cha Adam la piglia.
 Gebhard ün po retardand intunet ün'otra fatschenda. 695
 Cautamaing cumanzet el cun lodavaglias d'Inglina
 E della stima, cha Adam giodess adün'in vschinauncha
 Tres sieu contegn correct e sia onoratezz'exemplera,
 Particulermaing per si'amicizia inviolabla
 Vers il chastlaun, per continuer: „Mieu patrun s'interessa 700
 Zuond per Sa figlia, chi tres sa grazcha e bella preschentscha
 L'ho inchanto. El l'ama sinceramaing e la brama,
 L'impromettand tres me tuot que cha sieu cour as giavüscha.
 Sün incombenza dad el la dumand in tuott'amicizia
 E sun cò per la mner sül chastè al patrun in consegna.“ 705
 Cha la dumanda gniss üna vouta, spettaiva eir Adam,
 Na però quaista saira dandet e del tuot imprevisa.
 Que'l sorprendet: ma tuottüna nu's sculozzet el nel prievel.
 Seriamaing ponderand: „Hoz pü cu mêt in ma vita,
 L'impissamaint ominus da sacrificher mi'Inglina, 710
 S vess la büttand in bratsch al tiraun ad eterna verguogna,
 M'ais zuond sgrischaivel; l'anguoscha sdasdeda insupportabla.
 Mia Inglina, chi am güdet supporter il cordöli

Per la perdita da mi'amuravla muglier e la poppa
 Da mieu ögl, mi'unic sustegn in mia vegldüna!
 Salvamaint am pervain be d'üna chosa suletta,
 Sch'ella am po reuschir a dret temp damaun da bun'ura.
 Il renomno romaun, Virginio, s-channet sia figlia
 Per la salver si'onur, la spargnand la verguogna snuaivla.
 Eau nun poss da saung afraid e svesst stiletter mieu aungel; 720
 Ma l'execrabel tiraun s-channerò sainz'alchün scrupel.
 Sia mort già damaun per me ais taunt cu decisa;
 Pos uschigliö nun avessans mê pü, ne uossa, ne zieva.
 Ma cu'm contegn eau uossa in quaista prievlusa dumanda?
 Da la conceder sainz'oter, füss üna grand'imprudenza. 725
 Eau am privess uschè d'la possibilited da'm defender;
 Eir il refüs cuntrastess cul proget e füss eir inütil.
 Quels trais homens armos la stressan davent culla forza!“
 E, simuland quietezza d'anim, als dschet el allura:
 „Complaschaint invers il chastlaun am musset eau adüna, 730
 Granda onur am fess l'interess, ch'el ho per ma figlia;
 Ma la consegna immediata nun poss eau conceder.
 Ella ais spusa e relaziuns intimas nun's rumpa,
 Ne nun as smauncha taunt facil, que so ün our d'esperienza.
 Nun cognuschais nossas duonnas? Il prüm vegnan strepits e 735
 Plaunts e protests e pür allura as suottamettan.“ [larmas,
 „Que cha mieu patrün as metta in test'üna vouta,
 Voul el avoir; resistenza nun güda affatta ünguotta,“
 Dschet il Gebhard dalun, uzand sia vusch penetranta.
 „Be impissé's al evenimaint della saira,“ dschet Adam. 740
 „Cu 'cha quel sconzertet del tuot a ma figlia la gnierva!
 L'ais spavented', amaleda, confusa e mez dispareda,
 Causa la sort da sieu spus, taunt trist'e dafatta intscherta.“
 Il satellit replichet, scu sch'el dess ün cussagl convenabel:
 „Scha refüsais la consegna, al fais ün poch bun servezzan.“ 745
 Uossa dschet Adam zuond indegno: „Alla fin che crajais vus?
 Vlais straschiner la matt'amaleda our da ma bratscha?
 Que nun vuless il chastlaun sgür bricha, sch'el l'ama sül seri.
 Dè'm ün po d'temp fin damaun, allura s'arrandsch eau la chosa.
 Eau s'impromet, da la mner damaun sül chastè in persuna. 750
 Pled d'onur e gürand“ — ed el stendet traja dainta —
 „Ella s'avrò bain remissa e'm farò gugent compagnia.“

Nun aviand chapi Gebhard la fina astuzia,
 As quietet el dalun e partit cuntaint culla nova. 755
 Adam restet inavous sulet. Dormir nun podaiv'el,
 Neir nun volaiva. Vagliand la not inter'ed intratta,
 Imploraiv'el l'assistenz'e'l perdun del cher Segner
 Per l'acziun, ch'el eir'in procint la damaun d'interpreter.
 Auncha tard comparit ün amih, per artschaiver sieus uordens, 760
 E'ls aviand arvschieus dalun, as partit el in prescha.

VI. CHAUNT

Il chastlaun sün sa fnestra spettaiva cun grand'impazienza
 Il retuorn da sa gliעד, chi già memma lönch retardaiva.
 Gebhard l'avaiv'impromiss, da gnir sainza fal cull'Inglina
 Auncha la saira. S'avaiv'el fors'ingianno quaista vouta? 765
 Vzand el allura a'l gnir aint da porta, sainza la giuvna,
 As irritet el scu'l solit. Podaiv'el suppuoner, cha Adam
 Fess resistenza, al refüsand la consegna brameda?
 Que al paraiv'impossibel, preoccupo dall'idea,
 Ch'el saja sgür da sieu fat e vöglija avair que ch'el vöglija. 770
 El l'accogliet cun sdegn: „Inua ais uossa la spusa,
 Chi a tieu dir am volaiva artschaiver cun bratscha avierta?
 Salvast uschè tieu pled e'm mainast pel nes sainza scrupel?“
 „Ch'El nun's parmela, Signur! L'eira mez amaleda
 Per as resolver dalun,“ dschet l'oter quiet e cun calma, 775
 „Adam pero s'impegnet, da la mner damaun a bun ura;
 Ed intaunt s'avrò'la remissa ed obedescha
 U avaiv'eau da mner la matt'amaled'ed in larmas;
 Vess el forsa dalet d'üna simla comparsa sforzeda?“
 „Na, scha que ais la vardet e na üna s-chüsa qualunque“, 780
 L'interrumpet il chastlaun pü quiet e già mez convertieu,
 „El s'impegnet cun solen güramaint; po fer ch'el il rumpa“,
 Festinet il trabant ad agiundscher. Quaista resposta
 Taunt positiva e cler'al plaschet ed el s'padimet eir.
 Tard nella not as rendet el al pos; ma la sön nun al gniva. 785
 L'agitaziun nu'l laschaiva in pos ün'unica pezza.

El as volvaiv'e'sduvlaiva in let, turmanto da greivs dubis:
Vain'la, nun vain'la? Salva Adam sieu pled u il snej'el?

Adam nun eira main agito, cha pissers nu'il manchaivan.
Già d'ün unic momaint dependaiva la sort da sa figlia ⁷⁹⁰
E dell'inter'Engiadina, sa bella patria ameda.

Povra Ingolina avet üna not da spavent ed anguoscha.
Ultra la paina pel spus in fermanza, la torturaiva
Ün orrend sömmi; Que la paraiv'il bel di da sa nozza.
Ella portaiva il vstieu da spusa, guarnieu cun pumpa. ⁷⁹⁵
Sieu bel cho ornaiva üna girlanda stupenda,
In sieu culöz la culauna d'ambra da sia nona,
E dasper ella a bratschas il spus cun ün püschel da mirta,
Accumpagnos d'ün seguit enorm da chambrens e da pövel,
Tuots insembel, il preir alla testa, per ir in baselgia. ⁸⁰⁰
Culs armonics sains insembel entraivar in quella,
As plazzand sün il baunch dels sponsels, aspettand l'imminente
Copulaziun. Il preir as retret d'üna vart per'na vouta,
Ed in ün trat stet sü davaunt quel il chastlaun spaventaivel,
Dschand: „Che vais pers vus acquaia! Eau's musserò a fer nozzas! ⁸⁰⁵
Tü bel Fadri, vo dalun per tieu fat e cuorra a chesa,
Tü, mi'Ingolina gnarost cun me a fer nossa nozza!“
Povra Inglin'as sdasdet trembland dalla granda anguoscha
E tuotta not vzaiv'ell'il chastlaun cun sa tschera da morder.

Adam in prescha stet sü già aunz cha l'alba spuntaiva. ⁸¹⁰
E clamet sa figlia: „Alvainta't spert e vestescha't
Cun tieu vstieu da spusa, cul craunz e tia culauna.
Nus avains da fer üna git'important'a bunura.“
Sieu proget nun podav'el lascher intravair, già per temma
Cha Inglin'as snuind fatscha strepits e's lasch'inacordscher. ⁸¹⁵
Eir be ün pled imprudaint podav'impedir la fatschenda.
„Chenüna gita sarò que bain?“ dumandet la giuvnetta,
„E perche il vstieu da spusa? Spuser nun pudains nus,
Già chi'ns maunch'il cher spus, mieu Fadri, chi ais impedieu.“
„Nus stuvains ir al chastè, mia chera, pür cha tü sapchast,“ ⁸²⁰
Dschet il bap cuortamaing, „prepara't pür spert üna vouta.“

„Mieu cher bap, cu at vain ad immaint quaist trid spass a
 Bain avuonda sest tü, ch'eau sun deprimed' e confusa, [quaist'ura?
 E per fer spass in quaist stedi non sun eau guera disposta,“
 Dschet la figlia, dand ün arvout e mez parmaleda.
 „Spass nun ais que brich, ma püra vardet, melavita, 825
 Eau m'impegnet cun solen güramaint da't mner eau svess,“
 Agiundschet uoss'il bap, „nu'm difficulter l'intrapraisa!“
 „Ma anguoscha da Dieu, voust sacrificher tia figlia!“
 Exclamet l'Inglina e l'abraschet dalla temma,
 „Pür algorda't dal temp, cha nus passantettans insembel, 830
 Da mia infanzia in sü, e sest, che dalet tü avettast
 Quel memorabel di, udind il pled „bap“ da ma buocha
 Per la prüma vouta? Cu am brancland am bütschettast;
 Cu am tгнаivast in bratsch e'm ninaivast in beadentscha.
 E che dalet avaivans tuots duos, cur ch'eau't giaiva incunter, 835
 Vzand cha tü gnivast a chesa dalla lavur in champagna.
 E creschida ch'eau füt , am nomnaivast tia superbia
 Ed il dalet da tieu cour. Uschè quella vouta; ed uossa?
 Cu t'allegraivast d'avair üna vouta in me üna pozza.
 Uossa at privast da tuot tieu cuffort e voust am der via 840
 Ad üna vungia, chi am spavainta cun brama impüra.
 O beeda infanzia, ma che disgrazcheda müdeda!
 Stu que esser, nun poust eviter la terribla desditta?“
 „He güro cun dainta stendida, cu poss eau fer oter?
 E güro ais güro, güramaints sun inviolabels!“ 845
 Replichet il vegl conturblò a fuonz immovibel.
 „Ma allura am бүt aint ill'ova, cha oter nu'm resta,“
 Exclamet l'Inglina, resolta a quaist sacrificzi.
 Adam sün que s'resolveret da la dir: „Ma figlia ameda,
 Nun at lascher surprendre d'anguoscha, pür sto tü tranquilla. 850
 Eau m'impegnet bainschi, da't mner, ma na da't der via.
 Eau m'impegn cul agüd del cher Segner, chi'ns guid'e sustegna,
 Auncha hoz in damaun da't mner a chesa darcho.“
 Uossa la pèsch eira fatta, ed els as mettettan in via,
 Zieva ch'Inglina s'avet intaut vestida da spusa. 855

Ed arrivos al chastè e's femand ün momaint sülla piazza,
 Güst as fendet la tschier'al straglüsich da sfera celesta.
 „Mera quia l'aurora d'la liberted, chi ans tschigna,

Scu ün felizi auguri da sia prossma comparsa!“
 Exclamet Adam cun nouv curaschi e sprauza. 860
 Ma in quella s'avrit il portal; our da quel s'avanza va
 Il chastlaun be sulet vers els, stendand sia bratscha
 Per la brancler. Ma Adam il trafichet cun si'arma,
 Ch'el stais e lung crudet dandet in sieu saung vi per terra.
 Dalla surpraisa fatela l'Inglina s'büttet nella bratscha 865
 Da sieu bap. Que eira success cun üna sveltezza
 Tela, cha nel chastè ün nun observet, e tuot chi crajaiva
 Be, cha'l chastlaun e l'Inglina in quel momaint as branclessan.
 Ed uschè üngün nun serret il portal e'l passagi.
 Quel dels homens zuppos nel godet, chi faiva la spia, 870
 Eira pusto al ur del godet in vist'alla piazza
 Del chastè, e vzand a glüscher il stilet del vegl Adam,
 Det allur'als cumpagns il signal, ch'els avaivan convgnieu,
 Our dalla bos-cha dasper'accurittan rotschas da pövel
 Ed occupettan portal e passagi scu üna muraglia. 875
 Ils satellits, as vzand imnatschos, pass a pass as retrettan
 Nel intern del chastè, serrand tuot ils üschs e las portas.
 Co cumanzet ün tunöz dellas sgürs rimbomband tres la chesa,
 Cha ils purs inscennettan per sfurzer aint tuot las portas.
 Sün mincha cuolp lamentus sbragizi e güvels da femnas! 880
 Vzand ils trabants la massa del pövel, il combat als paraiva
 Pers e perque affatta inütil, ed els as rendettan.
 Spert ils liet ün per ils spedir davent d'Engiadina.
 Ed il prüm chi sortit füt Fadri, jibero d'las chadagnas.
 Quel füt accolt dalla fuolla davaunt il chastè cun ün güvel. 885
 El as rendet in tschercha da si'Inglina, chi eira
 Suot ün bös-ch tschanteda cun 'duonnas e giuvnas insembel.
 Il chastlaun avaiv'ün struzcho düna vart suot la bos-cha.
 Zieva passettan ils satellits cul cho bass alla mütta
 Suot survagliaunza da purs, chi'ls mnettann gio per la spuonda. 890
 Gebhard manchaiva; quel eira scampo d'üna porta secreta,
 U zuppo in ün tschuoch inontschaint ed inaccessibel.
 E sgombredas chi füttan tuottas las staunzas e gebens,
 S'iniziescha la destrucziun d'la funesta fortezza.
 Our dallas fnestras chi schloppan sort'üna granda fümera 895
 E dalun zieva las flammass orrendas, tscherchand nouva preja.
 Scruoschs d'la tettaglia imnatschan da sfrattamer tuot insembel.

Las müraglias compleschan, crudand, la completta ruina.
Incredibla appera a tuot la granda müdeda.

Sülla piazza eira il pövel e tuot dumandaiva
Zieva l'eroe del di, zieva Adam, al fand ün eviva. 900
Quel s'preschentet bainbod, as plazzand sün üna collina,
Acclamo cun güvels, tschantschand in quaista maniera:
„Chers convschins, que cha nus comportettans in fin a quaist'ura,
Nun ignorais; quetaunt ais impress in vossa memoria.
Tuot avains comparto dal tiraun, invidas avuonda, 905
Arcognuschand ils drets limitos, cha l'uvais-ch possedaiva
E cha nus non volains contester ne uossa, ne zieva,
Ma cha sperains almain da podair slubger üna vouta.
Ma s'azzardand il tiraun d'offender nossas famiglias,
D'innatscher dignited ed onur da duonnas e figlias 910
Nun podaiva tarder bger pü lönch il di del güdizi.
Hoz ais el cò e pronta, buna lavur, cha nus fettans.
Il tiraun ais crudo, traficho dal stilet, ch'eau avaiva
Suot mia rassa. Cha Dieu am perduna, ais mia sprauenza.
Nel iffich tremend otra letta nun am restaiva. 915
La fortezza crouda in muschna; già sortan las flamma,
Ils satellits in fermaunza, la tirannina bandida.
Libr'ais la streda e libers noss gods e libers noss pasculs,
Libra ais nossa champagna e noss sun ils früts da medemma.
Libramaing ans podains dedicher a nossas fatschendas. 920
Libra la mastralia, e noss tschantamaints farons eir svesa.
Inviolabla saja per saimper nossa sustaunza,
Inviolabel nos dret d'existenza; inviolabla,
Sencha la pèsch da nossas famiglias per hoz e per saimper.
Cullas flamma, chi uossa s'elevan vers las otezzas, 925
As elev'eir nos vut, da nun comporter tirannia
Pü in noss'Engiadina, fintaunt cha'l Bernin'ans salüda
Da si'otezza e l'En fluescha tres nossa valleda!
Tuot confirmet quaist vut solen, stendand traja dainta
Vers il tschêl, scu'ls confederos üna vouta sül Rütli. 930

